

Türkiye'de Alevilik Bektaşılık

Ethem Ruhi FİĞLALİ

Selçuk Yayınları / İstanbul - 1991

YAZARIN HAYATI

Ethem Ruhi Fığlalı (d. 8 Aralık 1937, Burdur), Türk ilâhiyatçı, akademisyen ve eğitimci. Ethem Ruhi, 8 Aralık 1937'de Mehmet ve Emine Fığlalı'nın ilk çocukları olarak Burdur'da doğdu. 1982 yılında profesör oldu. 1982 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanlığına atandı. Bu görevini 1992 yılına kadar sürdürdü. Bu dönem içerisinde rektör yardımcılığı görevini de üstlendi. 1992 yılında kurucu rektör olarak Muğla Üniversitesinde görevlendirildi. 1990 yılında Üniversitelerarası Kurul kontenjanından YÖK üyeliğine seçilmiştir.

Fığlalı, öğretmenlik ve akademik hayatı sürecinde birçok kitap yazdığı gibi İngilizce, Arapça ve Fransızcadan çeviriler ve makaleler de yapmıştır. Aynı zamanda birçok ansiklopedinin de İslam diniyle ilgili maddelerini de yazmıştır.

Muğla Üniversitesi'nin kuruluşuyla birlikte Fen-Edebiyat fakültesinde ilk faaliyete geçirdiği bölüm Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümüdür. Bu bölüm, Türkiye'de açılan alanının ilk bölümüdür.

Fığlalı'nın ailesi hakkında çeşitli görüşler ileri sürülse de bunların gerçekte ilgisi yoktur. Anne tarafından büyükbabası Burdur'da müftülük ve hafızlık yapmıştır. Aleviler ile olan ilgi ve ilişkisi babasının mesleğinden dolayıdır. Babası hızarçılık yapmaktadır ve hızarıda ise karı - koca tahtacı bir çift çalışmaktadır. Fığlalı'nın emekli olması nedeniyle kendisine adanan Milli Folklor dergisinin 60. sayısı sayfa 17'de bu konuda yeterince bilgi verilmiştir.

Fığlalı, on yıl süre ile yürüttüğü (10.11.1992-11.12.2002) Muğla Üniversitesi rektörlüğünden 16 Ocak 2003 tarihinde erken emekli olmuş ve 2010 yılına kadar Muğla'da Muğla Üniversitesi için kurulmuş bulunan Sıtkı Koçman Vakfı başkanlığını yürütmüştür. Şimdi ise kışın (Kasım-Nisan) Aydın'da, yazın da (Mayıs-Ekim) İzmir/Seferihisar'da yaşamaktadır.

Eserleri

- Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri (1980)(12. Baskı: 2004)
- Kadıyanilik (Ahmediye Mezhebi) (1986)
- Kadıyanilik (1994)
- Babilik ve Bahailik (1994)
- İslam'a Karşı Cereyanlar: Babilik ve Bahailik (1981)
- Din ve Devlet İlişkileri (1997)
- İmam Ali (1997)
- İmamiye Şia'sı (1984)(2.Baskı: 2008)
- Türkiye'de Alevilik Bektaşılık (1990)(5. Baskı: 2006)
- Geçmişten Günümüze Halk İnançları İtibariyle Alevilik - Bektaşılık (1994)
- Milli Bütünlüğümüz ve Hacı Bektaş Veli (Mahmut Aydın ile birlikte)
- Türkistan'ın Piri Hoca Ahmed Yesevi ve Külliyesi (Kemal Eraslan, Selçuk Mülayim, Yaşar Çoruhlu ile birlikte)
- Atatürk ve Din (1988)
- Atatürk Düşüncesinde Din ve Laiklik (1999, T. Müftüoğlu, İ. Karakuş ile birlikte)
- Din ve Laiklik Üstüne Düşünceler (2001)
- İbâdiye'nin Doğuşu ve Görüşleri (1983) (Doktora Tezi)
- Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (ortaokul 3. sınıf)
- Günümüz İslâm Mezhepleri (2008)(2.Baskı:2011)
- İtikadî İslâm Mezheplerine Giriş (2007)
- İslam, Laiklik ve Türk Laikliğindeki Uygulamalar (2010)
- İslam Düşüncesinin Teşekkül Devri, Prof. W. M. Watt'tan çeviri (Ankara 2010, 3.Baskı)
- Mezhepler Arasındaki Farklar, A. el-Bağdadi'den çeviri (Ankara, TDV., 4. Baskı)

- İslam'da Ayrılkçı Görüşler, H. Laoust'tan çeviri S. Hizmetli ile birlikte, 1999)
- Atatürk'ün Din ve Laiklik Anlayışı (2012)
- İslam'da Sosyal Dayanışma, Muhammed Ebu Zehra'dan çeviri O. Eskicioğlu ile birlikte(1969)
- İslâm'da Siyasi ve İtikadi İslam Mezhepler Tarihi, O. Eskicioğlu ile birlikte (1970).
- Risaletu'l-İtikadati'l-İmamiyye (Şii-İmamiyye'nin İnanç Esasları) İbn Babeveyh ek-Kummi (Şeyh Saduk)'tan çeviri (1978)

ALEVİ İSMİ BAHSİ

“Alevi” ismi konusu en karmaşık konulardan biridir. Arapçada, Ali'ye mensup, Ali'ye ait anlamına gelen Alevi, İslam tarihi tasavvuf edebiyatında ise, Hz. Ali'yi sevmek, saymak ve her hususta ona bağlı olmak anlamında kullanılmıştır. Ayrıca Hz. Muhammed'den sonra onun, Allah'ın ve Hz. Peygamber'in tayini ile halife olması gerektiğini kabul edenler içinde “Şia” ile eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

Bektaşilik, Hacı Bektaş Veli tarafından kurulduğuna inanılan bir tarikattır. Bektaşiliğe, Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisi, tevella (Ehl-i Beyt'i sevenleri sevmek), teberra (Ehl-i Beyt'i sevmeyenleri sevmeme) gibi Aleviliğin esaslarına bağlılığından dolayı Alevilik denebilir. Köy Bektaşisi ve şehir Bektaşisi diye ikiye ayırabileceğimiz Bektaşiliğin Köylü kısmına Alevi ,şehirli olana Bektaşisi diyebiliriz. Bektaşilik bir tarikat olduğundan yola giren herkes Bektaşisi olabilir, ama Alevilik soya bağlıdır ve ancak anası ve bilhassa babası Alevi olan Alevi olabilir.

Bizim tarihimizde kırmızı börk giyen başlık giyen Sünni-Alevi bütün Türkmen boylarına verilen bir isimdir. Nitekim Türkmen boyları arasında Karakalpak, kızıl börk, Kızılbaş, kara börk, Yeşilbaş, Akbaş ve benzeri birçok isme rastlanmaktadır.

Görüşleri ve inanışları itibariyle Kızılbaşlığın, İmamiyye mezhebi ile 12 imam hakkındaki inanış dışında hiçbir ilgisinin bulunmadığı neredeyse kesinlik derecesinde açıktır. Kızılbaşlıkla ilgili Türkler, Ebu Ducane, Şeyh Haydar Kızılbaşlık giyerler ve Sıffin'de, Hayber'de Hz. Ali kırmızı boyunluk takmıştı. Anadolu Alevilerine Tahtacı, Rafizi, rafıza (Zeyd, Hz. Ömer ve Hz. Ebubekir'i kötülemeyince kendini terk edenlere Rafizi denir) isimleri de kullanılmıştır.

1- İSLAM'DA İLK SİYASİ OLAYLAR

İlki Kırtaş olayıdır (vasiyetname olayı). İbn Abbas, Hz. Peygamberin ölümünden önce üç vasiyette bulunduğunu ve bunları; Arap yarımadasında hiçbir gayri Müslim'in oturmaması, elçilerin hürmetle karşılanması ve unuttuğu üçüncü bir vasiyet olarak açıklar. İşte üçüncünün Peygamberimizin Hz. Ali'yi halife olarak işaret ettiği savıdır. Peygamberimiz hasta iken kâğıt istemiş ve sözde kendisinden sonraki Halifeyi işaret etmek istemiş fakat kendisine kâğıt verilmemiş diye bir söylenti vardır. Hastalığın şiddetinden söylenmiş sözler olarak söylendiğine karar verilen bu isteğe münakaşa ve kavgalardan sonra olumsuz yanıt verilmiştir. Bu mesele uzun zaman İslam âlemini meşgul etmiş ve ayrılıklara sebep olmuştur.

İkincisi Hilafet meselesidir. Hilafet meselesi peygamberimiz vefat ettikten sonraki en önemli, en karışık ve en ihtilafli meseledir. Beni Saide de başlayan bu süreç günümüze kadar gelmiştir. Peygamberimizin vefatı ile beraber cahiliye döneminden gelen eski ve bastırılmış duygular ortaya çıktı ve yaşamaya çalışan İslamiyet'in ayrışmasına sebep oldu. Sahabe döneminde dengeleri gözetemeyen ve kendi asaplarını göz ardı edemeyen halifeler ve Hz. Ali'nin mücadelesi bütün İslam âlemini kuşatmıştır. Daha sonra taraf olanlar kendilerini meşru

kılmaya çalışanlar bu isteklerine uygun zemini hazırlamak için birçok dayanaklar üretmişler ve bunları peygamberimize kadar götürmüşlerdir. Hz. Ali'nin ve ailesinin yaşadıkları sonradan İslam'a katılanlara hep acı veren bir rehber olmuştur. Haşim oğulları ile Ümeyye oğulları arasındaki mücadele İslam'ı çeşitlendirmiştir.

Üçüncüsü Cemle olayıdır. Hz. Ali ve Hz. Aişe'nin rakip olduğu ve Basra yakınlarında meydana gelen savaştır.

Dördüncüsü Siffin savaşıdır. Muaviye ile Hz. Ali'nin yönettiği taraflar bey'at meselesinden dolayı savaşmışlardır. Birçok Müslümanın hayatını yitirdiği bu savaş ve hakem olayı İslam'ın kanayan bir yarası olarak günümüze kadar gelmiştir. Bu savaş sonrasındaki hakem olayını kabul etmeyen bir kesim Hariciler hareketini başlatmıştır. Bu hareketle İslam'ın temel değerleri sarsıntıya uğramıştır. Birçok masum kanı boş yere yüzyıllarca akmış ve İslam'ın hoşgörüsü darbe yemiştir.

İşte Türkler, bu olayların akisleri ile şekillenmiş bir İslam'la karşılaşmışlar; daha sonraki hayatlarında, bu ilk olayların doğurduğu izler, her zaman müşahede edilmiştir.

Beşincisi Kerbela'dır. Hz. Ali'nin evladına karşı Ümeyye oğullarının başlattığı süre avı, en kanlı olarak Kerbela denen yerde Hz. Hüseyin ve efradı için olmuştur. Katliam yapılarak öldürülen Ehli Beyt'in yankıları İslam âleminde sönmeyen bir alev olmuştur.

2- İSLAMİYET VE TÜRKLER

Türklerin Araplarla, dolaylı olarak İslamiyet'le ilk temasları Horasan'ın fethi ile başlamış ve Maverünnehir'in fethi esnasında çok çetin savaşlar şeklinde devam etmiştir. Hz. Ömer zamanının da başlayan fetihler Türk halkını yıldırmış ve İslam'ın Türkler tarafından çok geç kabul edilmesine ve yavaş yayılmasına neden olmuştur. Türk Yurdunda cihat etmeye çalışan komutanların acımasızlığı ve müsamahakâr davranmamaları İslam'ın yayılmasında hız kesici olmuştur. Arapların kendi anlayışını ve hükümlerini dinin önünde tutmaları, mevali dedikleri Araplar dışındaki Müslümanları cahil bırakma arzuları, din yanlış algılanır korkusu ile alınan sert önlemler ve merkezden uzaklaştıkça hareketlerinin disiplinsizleşmesi gibi konular, Müslüman olacak yeni kitleleri korkutmuştur.

Müslümanlığa yeni katılan Türklere, sunulan Müslümanlık, mezhepler arasındaki başkalıkları anlamalarına ya da hangi inancın hangi mezhebe ait olduğunu bilebilmelerine imkân vermeyen, dinsiz komşularına karşı savaş açmış, evrensel ve ilkel bir Müslümanlıktır.

Abbasiler, Emevilere karşı yandaş bulmak için Türkler arasında nakip ve dai'ler aracılığı ile kararlı ve sürekli bir propaganda yürütüyorlardı. Böylece mevalileri safına alan Abbasiler Halifeliği devraldılar. İş başına Abbasilerin geçmesi ile mevalinin talihi de değişti. Talas savaşı ile Çinlilere büyük darbe vuran Müslümanlar, bu savaşta kazanmalarını sağlayan Türklerin askerliğinden yararlanmaya başladı. Abbasiler, iktidarlarını Türklerin askeri güçlerine dayandırarak korumayı seçtiler. Arap yarımadası dışında Müslümanlığı yayma faaliyetini mevali askerlerine yaptırarak Araplara karşı olumsuz havayı yumuşatmayı düşünen Halifeler, bunda da başarılı olmuşlar ve kendi içlerindeki kabile mücadelelerine karşı büyük bir güç sahibi de olmuşlardı.

Saltuk Buğra Han ile başlayan kitleler halinde Müslüman olma faaliyeti bütün Orta Asya'ya yayıldı. Müslüman olan Türkler, kendilerine Türkmen diyor ve diğerlerinden uzaklaşıyordu.

Tek Tanrı anlayışı içinde yetişen Türk boyları yeni dinlerine çok çabuk intibak ettiler. Savaşçı karakterlerini cihat yapmakla özdeşleştiren Türk boyları mağdur durumda olan ve zulmün önünden kaçan Ehli Beyt'e sahip çıkmıştır.

Kendi yaşantısından alıntılar yaparak İslami hayatını oluşturan Türkler Araplarda dinin özü ve Kur-anı Kerim hariç farklılaşmışlardır. Yıllardır yaşadıkları hayat tarzlarını İslam'ın içine ithal eden Türkler, merkezde yaşayan Müslümanlarla belli konularda itilafa düşmüşlerdir.

Hoca Ahmet Yesevi gibi bir fakih binlerce Türkü İslam'la yoğururken bölgesine gelen birçok Din adamından etkilenmiştir. Kendi müritlerini de Orta Asya'ya has bir İslamiyet içinde yetiştirmiştir.

3- ANADOLU'DA İSLAMİYET

Abbasiler döneminde Anadolu'ya birçok akınlar yapılmış ve özellikle kolonizatör dervişler diyebileceğimiz gaziler İslam inancını mükemmel yaşayarak ve anlatarak Anadolu'nun Müslümanlaşma sürecini hızlandırmışlardır.

Selçuklu devletinin sahneye çıkışı ile Anadolu'nun Müslümanlaşması için cihat etmeye gelen Türkler, hem dinlerini yaymışlar hem de sayıları artan Müslüman soydaşlarına yurt bulmuşlardır. Selçukluların tarih sahnesine çıktığı zaman Türkler Şii ve Sünni olmak üzere ikiye ayrılmış durumda idiler. İtikadı açıdan Maturidi ve Eş'ari, fıkhî açıdan da Hanefî, Şafii, Hanbelî ve Maliki okullarından oluşan Sünniliğin resmi mümessili Bağdat Abbasi Halifeliği idi.

Anadolu'ya gelen ve Horasanda Melamilik tedrisatından geçen Horasan Erenleri ve onların müritleri her türlü kibirden, riyadan, gösterişten, övünmekten ve dünyevi ihtirastan uzak kalmak, kendini bütünü ile Allah'a teslim etmek gibi özelliklerle insanlara tasavvufu anlatarak Anadolu'da İslam'ı yaşadılar.

Yeseviye ile beraber Anadolu'ya gelen Kalenderilik, Haydarilik gibi zümreler geldikleri yerlerin yaşantılarından ve yöresel dinlerinden getirdikleri gelenekler eklenmiş inanış biçimleri birçok Müslüman tarafından tasvip edilmiyordu. Lakin savaşçı olan bu dervişler gazalara katıldıkları için kabul görüyorlardı. Fakat Selçuklu himayesinde olan Sünnî –Hanefî anlayışın Tekke ve zaviyeleri her şehir ve kasabada boy göstererek Sünnî anlayışı koruyor ve geliştiriyordu. Şehirlerden uzak olan Müslümanlar, idarecilerin zulmünden ve yapılan haksızlıklardan dolayı meşru düzene isyan ediyorlar.

YESEVİLİK

Büyük sufi şair Hoca Ahmed Yesevi (1166) Türkistan'da Yesevilik tarikatını kurdu. Türkistan'ın Sayram (Akşehir) kasabasında doğdu. Arslan Baba'dan ders alarak tasavvuf geleneğinde yetişti ve Buhara'ya gitti. Buhara'da şeyh Yusuf Hemedani'ye intisap ederek, onun üçüncü halifesi oldu. 1160' da Yesi'ye geçmiş ve 1166'da ölene kadar Yesi'de sade Türkçe ile Türklerin yaşayışlarına uygun bir tasavvuf propagandası yapmıştır. Eski Kam-Şaman tipinin devamı durumundaki Yesevi Dede, baba ve ataları ile kendilerine bağlı dervişleri Anadolu'da Ahmed Yesevi'nin ve halifelerinin tasavvufî görüş ve düşüncelerini yine aynı sadelik içinde, ama şifahi (sözlü) gelenek olarak getirdiler. Yeseviye'de Şamanlığın birçok izine rastlanmaktadır. Kuş donuna girmek, kayaları oynatmak, sığır kurbanı, ejderhaları yok etmek gibi....

Türkler samimi Müslüman olmakla beraber, kılı kırk yaran fıkıh çerçevesinde değil; çok sathi ve hareketli topluluk yaşayışına uygun tasavvufi telkinin gösterdiği ve öğrettiği çerçevede idiler.

Yesevi'ye göre, Kadın ve erkek hak meclisinde beraber zikir ederlerse Hak Teâlâ onların kalplerindeki her türlü kin ve düşmanlığı yok etmeye muktedirdir.

Sünnilik dışındaki fırkalar için heterodoks terimini kullanmak ciddi yanlışlıklara sebep olur. Ruhban sınıfının olmadığı İslam dininde Müslüman, tevhid – Nübüvvet - meâd (Allah'a, Peygamber'e ve Ahirete iman) esaslarına inanan herkes İslam dairesi içindedir. Tevhîd'i lekelemeyecek ve zedelemeyecek biçimde kendi kültürlerinden gelen unsurlarla yaşadıkları İslam'ı bezeyenlere, kesinlikle heterodoks damgası vurulamaz.

Orta Asya'da çok az Şii vardır. Hoca Ahmed Yesevi de Şii değildir. Yesevi şeyhleri Anadolu'da yüzlerce zaviye kurmuşlardır.

AHİLİK

Anadolu'da Türk – İslam medeniyetinin temelleri “ebed-müddet” için atılmıştır. İşte tamamına yakınının meslek erbabı olduğu Ahiler kadınlar kolu dâhil tasavvuf menşee dayalı bir zümre olarak on üçüncü yüzyılda Anadolu'da ortaya çıkmışlardır. Asıl adı Nasiru'd-Din Mahmut bin Ahmed olan Ahi Evren tarafından fütüvvet geleneğine dayalı kuruldu. Fahreddin Razi'den ders alan Ahi Evren (1176'da Azerbaycan'da doğdu), Hocası ve kayınpederi Evhadüddin Kirmani ile birlikte Anadolu'ya geldi. Karışık bir dönem olduğu için Ahilik Teşkilatı iktisadi ve içtimai olarak toplumu değiştirmeyi ve bir arada tutarak gelebilecek kötülüklerden korumayı kendine tasavvuf çerçevesinde bir görev addetmiştir.

Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Gazi'nin kayınpederi Şeyh Edebali, Hacı Bektaş, Geyikli Baba ve Abdal Musa gibi ileri gelen isimler, Kırşehir ahi katliamından kurtulup Batı'ya, uçlara gelenlerden sadece birkaçıdır.

Kırşehir'de Ahi Evren'e kadar uzanan Ahi tekke ve zaviyesi, bir külliye halinde Bektaşî tekkesi olarak halen de vardır.

Ahi Evren ve Ahilik bütünüyle Sünniliğin muhafızı olmuştur. Hatta onun Menahic-i Seyfi adlı eseri bir Şafii ilmihalidir.

Ayrıca Ahi teşkilatının önemli faaliyetlerinden bir de göçebe Türkmenleri iş sahibi yapmak ve yerleşik hayata geçişlerini kolaylaştırmaktır. Daha önemlisi yerinden yurdundan kopup Anadolu'ya gelen göçbeleri geçici de olsa ağırlamak, barındırmak ve yeni geldikleri bu topraklara alıştırmak idi. Bunun içindir ki, Bektaşilik daha ilk kurulduğu zamanlardan itibaren Ahiliğin tesiri altında kalmış; Velâyetname'de Ahi Evren ile Hacı Bektaş arasında münasebetlerden övgüyle söz edilmiştir. Diğer taraftan Bektaşilikte okunan birçok terceman, Ahilerin Fütüvvet Name'lerinin aynıdır.

Anadolu'nun içtimai, iktisadi ve kültürel hayatını şekillendirdikleri gibi temelde Sünni -Hanefi, ama tezahürleri itibariyle Melami meşrepli tasavvuf ve tarikatların, Ahi ocak ve zaviyelerinin hâkim olduğu bir dini hayatın oluşmasını da sağlamışlardır.

BABAİLER İSYANI

Gerçekten, sık sık işaret ettiğimiz üzere, yerleşik hayata geçmiş şehirli Türkmenler ile göçebeler arasındaki dini anlayış ve hayat arasında, kayda değer farklılıklar vardı ve var olmuştur.

Babailer isyanında isimleri geçen Baba İlyas ile Baba İshak aslında birer Yesevi babasıdır.

Baba İshak da ona intisap etmiş ve baş halifeliğe kadar yükselmiş; daha sonra Kefersud'a gönderilmiştir.

Başlattığı mücadeleyi sürdüren Ahi Evren ve müritleri 1261'de Kırşehir'de Moğollara karşı isyan etmişler; ama katliama uğramışlardır.

Bu durum, Ahilerle Babailerin aynı dini duyguyu paylaştıkları, aynı tasavvufi meslek ve meşrep de olduklarını ve ortak bir dini-siyasi maksat için mücadele ettiklerini gösterir. O dönemdeki Anadolu Müslümanlığının, Şamanlık ve Sünnilik ile Melamiliğin ağır bastığı tasavvufi meslek ve meşrebin oluşturduğu ve bizim "Türkmen Sünniliği" diyerek genel bir ifade ile belirtmek istediğimiz bir nevi Müslümanlık olduğunu açıkça gösterir.

On üçüncü yüzyılın sonunda, İlhanlıların sarayında, Gazan ve daha sonra Olcaytu üzerinde nüfuz sahibi olan Hacı Bektaş Veli'nin müritlerinden Sarı Saltuk'un müridi Barak Baba, Moğol şamanlığının tesirinde kalmış meşhur bir Türk Sufisidir.

Âşık Paşazade Anadolu'da Gaziyan-ı Rum, Ahiyan-ı Rum, Baciyan-ı Rum ve Abdalan-ı Rum adları altında misafirler ve seyyahlar arasında rastlanan dört zümrenin varlığından söz eder.

1. Baba İlyas Horasani'nin halife ve müritleri,
2. Muhlis Paşa'nın halife ve müritleri,
3. Hacı Bektaş-ı Veli'nin halife ve müritleri,
4. Sarı Saltuk, Barak Baba ve benzerlerinin halife ve müritleri.

Bunlar arasında Geyikli Baba, Abdal Musa, Kumral Abdal, Abdal Murad, Abdal Mehmed, Doğlu baba, Baba Postünpüş, Baba Muhlis gibi Bektaşi çerçevelerde hatıraları hala tazeliğini koruyan isimlerdir.

Öte yandan Abdalan-ı Rum'un en meşhurlarından Geyikli Baba, Orhan Gazi'nin adamlarına "Baba İlyas müridiyim. Seyid Ebul Vefa tarikatındanım" diyordu.

"... Var, seni Rum'a saldık, Sulucakarahöyük'ü sana yurt verdik, Rum Abdallarına seni baş yaptık. Rum'da gerçekler, budalalar, sarhoşlar çoktur, artık hiçbir yerde eğlenme, hemen yürü."

Büyük merkezlerde ve şehirlerde, medresenin tesiriyle kitabi Sünnilik; Hanefilik şeklinde resmi mezhep ve inanış olarak yerleşmiş ve hatta bu merkezlerdeki ulema ile tasavvuf erbabı arasında karşılıklı bir uzlaşma ve ahenk bile kurulmuştur.

Bektaşilik siyasi otoritenin tercihi ile Yeniçerilikle irtibatlandırılıyor ve ilk Osmanlı dönemlerinde tasvip, hatta babaları "izaz ve tebci" edilirken, Kızılbaş adı verilen asıl

Türkmen kütle Rafizi damgasını yiyor ve Devletin sıkı takibi, hatta sürgünlere maruz kalıyordu.

HACI BEKTAŞ VELİ VE BEKTAŞİLİK

İslam kültüründe on iki esas tarikattan biri olarak görülen Bektaşilik, mürşit olarak Hz. Muhammed (S.A.S.)'i, rehber olarak Hz. Ali (K.V.)'yi, pir olarak Hacı Bektaş Veli (K.S.)'yi tanır. Zamanla gelişen Bektaşilik birçok zümrenin sığınak yeri olmuş, bu zümrelerin hepsi de tasavvufi derinliğe sahip değillerdi. Bazıları devletin takibatından kurtulmak için, bazıları kendilerini saklamak için ve bazıları da Bâtını faaliyetleri Bektaşi şemsiyesi altında yürütmek için bu tarikata mensup bir derviş olarak kendilerini ifade etmişlerdir. Bu da Bektaşiliğin bozulmasına ve dejenere olmasına sebep olmuştur. Bu zümreler; Kalenderiler, Haydariler, Saltuklar, Baraklar ve Abdallar'dır.

a) Hacı Bektaş Veli'nin Hayatı

Hayatı hakkında teferruatlı bilgiye ulaşılamamış olmasına rağmen, ölümünden iki asır sonra müritleri tarafından kaleme alınan Vilayet-Name'ler de bazı bilgiler mevcuttur. Hacı Bektaş'ı Veli gerçekten hacıdır. Horasan dönüşü hac farizasını yerine getirmiştir. Bektaş, kelime olarak eş, benzer, denk anlamlarında kullanılırdı ve eski bir isimdir.

Hacı Bektaş'ın dedesi Musa es-Sani'nin, İmam Ali er-Rıza ile görüştüğü rivayet edilir. Soyu on iki imama ve oradan Peygamberimize kadar götürülür. John Kingsley, 1248'de doğmuş, 1281'de Anadolu'ya gelmiş 1337 de vefat etmiştir diye belirtirken, vilayet- Name'ye göre ise 1210'da doğdu ve 1270 veya 71' de vefat etmiştir.

Ahmed Yesevi'nin talebesi Lokman Perende'den ders aldığı, silsilesinin Ahmet Yesevi üzerinden gittiği görülmektedir. Yeseviye Ocağından Nakşilik ve Bektaşilik gibi iki büyük tarikat doğmuştur. Nakşilik, silsilesi itibarıyla Hz. Ebubekir'e, Bektaşilik ise Hz. Ali'ye gider. İlki koyu kuralcı ve tutucu, diğeri hoşgörülü ve açık fikirlidir.

Suluca Karahöyük'te erbain çıkardığı ve 40 gün çile çıkardığı, yaptığı bir çok olayın 40 sayısı ile kutsallaştırıldığı, böylece Peygamberimizle ilintilendirildiği görülüyor.

Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş Veli'nin kardeşi Menteş ile ilk olarak Amasya'nın Çat Köyü'nde Amasya'nın Çat Köyü'nde Baba İlyas ile görüştüğü Aşık Paşazade tarafından söylenir. Yesevi ve aynı zamanda Vefai olan dede Garkın'ın halifesi Baba İlyas ile görüştüğü Aşık Paşazade tarafından söylenir.

Babailer İsyanı ve Ahi Evren'in Kırşehir İsyanına katılmamış ve Suluca Karahöyük'te oturmuştur. İleriyi gören bir mürşit olarak nasıl davranacağını iyi bilen bir kurucu ve yöneticidir. Ahi Evren ile arasında samimi bir dostluk vardı. Kendisi Karahöyük'te İdris ile karısı Kadıncık Ana tarafından misafir edilmiştir. Hiç evlenmemiş ama bazı rivayetlerle soyunun menkıbevi olaylarla devam ettiği (Kadıncık Ana yolu ile hiçbir cinsel temas olmadan) söylenir. Kendisi mücerredir.

Kendisinden Babagan kolu; mücerred kolu ile Çelebiler kolu; İdris Hoca'nın kızı Kadıncık Ana ile evliliği ve bu evlilikten olan İbrahim seydi (seyyid Ali Sultan veya Timurtaş) adlı oğlundan gelen Çelebi kolu gelmektedir diye rivayet edilir. Kayıtlara göre İdris Hoca ile Kutlu Melek'in kızları Fatma Nuriye ile evlenen Hacı Bektaş Veli'nin İbrahim Seydi diye bir oğlu olduğu kuvvetle muhtemeldir. Bunun dışında anlatılan birçok rivayetlerde vardır.

Kendisinin Yeniçeri adını bizzat o günkü çeriye verdiği ve onlara Ak Börk giydirdiği rivayet edilir.

Yunus Emre birçok şiirinde Hacı Bektaş Veli'den söz eder. Kendisinin ilk nasibi olacakken nasıl teptiğini sonraki pişmanlığını ve Taptuk Emre'ye havale edilmesini anlatır.

Kitabu'l Fevaid, Malakat, Şerh-i Besmele ve Şathıyye ile kendisine Atıf edilen birçok eseri vardır.

Züht ve takva ile uğraşan ölçülü bir Müslümandı. Devrinin öncesinde olan ve devrindeki birçok din büyüğünden etkilenen hoşgörü sahibi ve açık fikirli bir dervişti. Nice zümreler onun açık fikirliliğini ve hoşgörüsünü suiistimal etmişler ve onun adını kötüye kullanmışlardır. Haksızlıklar karşısında dik durmayı ve tabi olduğu Türk geleneğinin bütün özelliklerini taşıyan büyük sufinin talebeleri ve fikirdaşları yönetimle bir türlü barışmamışlar ve hep muhalif görünmüşlerdir. Karşısındaki tutucu tarikatlar, kendisinin kopamadığı Türk geleneklerini devam ettiren halifelerine hiç müsamahakâr davranmamışlardır. Tabi Bu tutumda tarikata sızan Bâtini fikirliilerin rolü de büyüktür.

Hünkâr'ın Dört kapı diyerek anlattığı şeriat, tarikat, hakikat ve marifet mertebeleri Bektaşilikte cem ayininde yapıla gelmiştir. Dört bölük insandan bahseder ki; birincisi abidlerdir (Şeriat kavmi ve aslı yeldendir), ikincisi zahidlerdir (Aslı ateştedir ve tarikat taifesindedir), üçüncüsü ariflerdir (aslı sudandır ve marifet taifesidir) ve dördüncüsü taife muhiblerdir (aslı topraktır ve hakikat taifesidir). Hacı Bektaş Veli son derece açık ve kesin bir Hanefi-Maturîdî anlayışla "amel imandan ayırır" demektedir. Şeriatın ilk makamı iman getirmektir. Tarikat kapısının ilk makamı "pirden el alıp tövbe etmektir". Dört kapı kırk makam olan merhalelerden biri eksik olursa hakikat tamamlanamaz.

b) Hacı Bektaş Sonrası Bektaşilik

Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sırasında Bektaşî tekke ve zaviyelerinin tahrip edilmeleri neticesinde Bektaşilikle ilgili birçok kaynak yok olmuştur. Bu yüzden Bektaşilik tarihi bilinmezlerle dolmuştur.

On altı ve on yedinci yüzyıllarda Batını fikirlerin istilasına uğramış olan Bektaşilik birçok ocakta özünden uzaklaşmıştır. Uzaklaşmayan ocaklar diğer ocakların vebalini taşımak zorunda kalmışlar ve halk nezdinde kendilerini ifade edememişlerdir.

c) Halifeler;

- 1-Seyyid Cemal Sultan (Altıntaş'ı yurt edinir)
- 2-Saru İsmail Sultan (Menteşe ili Tavaz havalisini yurt tutmuştur.)
- 3-Kolu Açık Hacım Sultan (Germiyan ilini yurt tutmuştur.)
- 4-Resul Baba Sultan (Altıntaş'a bağlı Beşkarış Mevkii'ni yurt tutmuştur.)
- 5- Pir Ebi (Pirab) Sultan (Konya'yı yurt tutmuştur.)
- 6-Taptuk Emre
- 7- İbrahim Hacı (Bozok ilini Yurt tutmuştur)
- 8- Karadonlu Can Baba (Tataristan'ı yurt tutmuştur)

- 9- Huy Ata (Tataristan'ı yurt tutmuştur)
- 10-Saru Saltuk Baba (Rumeli'yi yurt tutmuştur)
- 11- Bostancı Baba (Denizli'yi yurt tutmuştur)
- 12- Molla Sa'adeddin
- 13- Barak Baba (Balıkesir'i yurt tutmuştur)

Hacı Bektaş vefat edince yerine kimin geçeceği meselesinden Çelebilik ve dedebabalık ayırımı doğmuştur. Bu konu günümüze kadar muamma olarak gelmiştir. Dede Baba, Hünkâr'ın vekili demektir. Bu güne kadar yukarıda ismi olan sekiz kişi ve sersem Ali Baba'dan itibaren 27 dede baba gelmiştir. Yirmi sekizinci dede baba halen hayatta olan Salih Bedreddin Noyan Dede baba'dır. Çelebilik Kolu kendi içindeki mücadeleler ile günümüze kadar gelmiş ve günümüzde son Çelebi Cemalettin Ulusoy'dur. Çelebilik kolu, Seyid Ali Sultan'ın oğulları Rasul Bali ve Mürsel Bali'nin çocukları arasında gidip gelmiştir. Böylece Mürselli Kolu ve Hüdadağlı (Rasul Bali) Kolu olarak iki kol oluşmuştur. Posta hep Mürselli kolu geçmiş ve Mütevellilik, vakıf yönetimi dahil görevler Hüdadağlı koluna verilmemiştir.

Bu ayırımın başlangıcı Balım Sultan'ın 1501'de Hacı Bektaş'a gelmesi ile başlar. Cemaleddin Ulusoy'un tabiri ile Balım Sultan Hacı Bektaş yolunu bozmak için getirilen bir gayri Müslim'dir. Bu ayırımlar Alevi – Bektaşiler tarafından kale alınmazlar ve Balım Sultan yaşarken bu ayırımların hiçbiri yoktu. Muhtemelen Hünkâr'ın kurduğu tarikatın vakfiyelerinin zamanla ulufe gibi görülmesi sonucu dağıtımda çıkan tartışmalar sonucunda bu ayırımlar çıkmış olabilir. 1551'den beri Hacı Bektaş Veli vakfiyelerinin mütevelliliği çelebilerde, post ise dedebabalardadır.

Bektaşiliğin tarihi seyri esnasında birçok isyanların içerisinde Bektaşilerin olduğu görülmektedir. Bu öyle bir hal almıştır ki olan bütün isyanları ve kötü şeyleri Bektaşilere mal etmek alışkanlık haline almıştı. Kalender Çelebi İsyanı ile başlayan ve Şah Kulu Halifesi Baba Zünnun 1526'da Bozok'ta isyanı ile devam eden isyanlar ara ara devam etmiştir. Bu isyanların sonucunda Yeniçerilerin arasına dönmelerin alınması artırılmış ve Türkmenler azınlık durumuna düşürülmüştür.

İkinci Meşrutiyetle beraber, 1826'da kapatılan Bektaşî tekkeleri tekrar canlanmaya başlamış ve eskisi kadar olmasa da tarikatın gerekleri müritlerce yapılmaya aleni olarak başlanmıştır.

Birinci dünya savaşında Mücahidin Alayı kurarak ülke için savaşan Bektaşiler, Kurtuluş Savaşına tam destek vererek vatana bağlılıklarını göstermişlerdir. Devlete olan küskünlük zor zamanda Osmanlı Hanedanı ile sınırlı kalmış ve ülkenin bağımsızlığı için ellerinden geleni yapmışlardır.

Atatürk dönemi sonrasında Alevi-Bektaşiler için herhangi bir şey yapılmamış ve yoklarmış gibi davranılmıştır. Ötekiler olarak toplum içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Eğitim seviyesi olarak ileri gitmişler makam ve mevkiler almışlar lakin inanç yönünden kapalı bir toplum olarak devam edegelmişlerdir. Dini kurumsallaşma olarak birçok gruba ayrıldıklarından herhangi bir ilerleme gösterememişlerdir.

ALEVİLİK- BEKTAŞİLİĞİN ESASLARI

Alevi- Bektaşî adap ve erkânı, diğer tarikatlarda olduğu gibi belli bir temele dayalı ve sistematik değildir. Tarikatın içine sızan akımları ayırmak kapalı bir toplum olmaları hasedi ile bir hayli zordur. Ayrıca Melamilikten doğduğu için diğer tarikatlarda ki (esmâ tarikatları gibi) sey-i sülük, ezkar ve evrad gibi temel unsurlar yoktur. Yazarın yaptığı tasnif zorlama bir tasnif olacak ve doğruluğu tartışılır olacaktır.

1- YARATILIŞ,

Tek gerçek Vücut-ı Mutlak olan Tanrı'dır. Esasen bir şey zıddı ile bilinebilir. İnsanın aziz, kutsal olması gönlü, kalbi sebebiyledir. Kalp Allah'ın Kâbe'sidir, Evi'dir.

2- NÛR-İ MUHAMMEDİ VE ALİ,

Allah kendi nurundan bir nur yaratmış ve bu nura Nûr-i Muhammedi denmiştir. O nurun Hz. Ali'ye de geçtiği kabul edilir. Peygamberimizin; ben ilim şehriyim; Ali'de onun kapısıdır. Dediği söylenir. Peygamberimizin nübüvvet ve velayet sıfatları vardı ve nübüvvet sıfatı son bulurken velayet sıfatının devam etmekte olduğu kabul edilir. Velayetin Hz. Ali ve oğulları ile devam ettiği kabul edilir. Ali sevgisinde bazen aşırılığa gidilerek O'nun kul olduğu unutulur ve ilahlaştırılır. Şathiyyat ile sevgi gösterisi yapıldığı ima edilir.

3- EHL-İ BEYT VE ONİKİ İMAM,

Ehl-i Beyt ev halkı anlamına gelir ve Peygamberimizin hanesi, evi ve ocağı kast edilir. Bazı hadislerde Peygamberimizin ümmetini 73 fırkaya ayıracağı dediği rivayet edilir. Onlardan 72'si cennete biri ise cehenneme gidecektir. On iki imam sırası ile şunlardır;

- 1- İmamı Ali (k.v.)
- 2- İmamı Hasan
- 3- İmamı Hüseyin
- 4- İmamı Zeyne'l- Abidin
- 5- İmamı Muhammed el- Bâkır
- 6- İmamı Cafer es- Sadık
- 7- İmamı Musa el- Kazım
- 8- İmamı Ali er- Rızâ
- 9- İmamı Muhammed et- takî (el- Cevâd)
- 10- İmamı Ali en-Naki (el- Hadi)
- 11- İmamı el- Hasan el- Askerî
- 12- İmamı Muhammed el- Mehdi

4- ONDÖRT MASUM- ONYEDİ KEMERBEST,

On dört masum-i Pak, on iki imama ek olarak on iki imamın soyundan buluş çağına ermeden ölenlerin dâhil edilmesidir. Bunlar; Muhammed Ekber, Abdullah Kemerbest, fütüvvet yolunda olan meslek sahiplerinin meslek pirlere. On iki imamlarla beraber teker teker anılır ve onlarsız meslek icra edilmez.

İMAN VE İSLAM'IN ESASLARI

Rahmetli M. ERÖZ'ün ifadesi ile; İnsan düşüncesi ve din duygusu bu insanların vicdanlarında çok temiz ve derin bir şekilde yer etmiş olmasına rağmen, onların çoğunluğunun camiden, namaz ve oruçtan, bir takım yerleşmiş yasaklardan uzak oluşlarına takılabilecek katı, dar, müsamahasız ve uzaklaştırıcı bir zihniyet onları Müslümanlık dairesinin dışında tutabilir.

1- Allah

Alevi- Bektaşî-Kızılbaş, hangi isimle anılırsa anılsın, bu zümrelerin hepsi de Allah'ın varlığı, birliği, kısaca tevhit konusunda sağlam bir inancın yanında, tasavvufi anlayıştan kaynaklanan bir anlayışın izleri görülür.

2- İman Esasları

Sözlü geleneğe bağlı süregelen dini konuları, zamanla belli din büyüklerinin düşünceleri ve Alevi-Bektaşî yolunu yazdıkları Hüsniye ve Buyruk adıyla bilinen el kitaplarında anlatılmaktadır. Melekler, kitaplar, peygamberler ve hesap günü gibi konular Sünni-Hanefi kesimle aynı iken kaza-kader konusunda Mu'tezile'nin tesirinde kalmış Şii-İmamiyye'nin adalet görüşü görülmektedir.

3- İslam'ın Şartları

Türkiye'deki Alevi zümrelerin üzerinde anlaşamadıkları konular; namaz, oruç, hac gibi ibadetlerdir. Hacı Bektaş veli yolu namaz konusunda çelişkilerle doludur. Zamanla Tarikata sızan fikirlerin etkisi ile namazdan belli bir kesim uzaklaşmıştır. Tasavvufu yaşadığını sanıp derinliğini bilmeyen belli zümreler, belli tasavvuf büyüklerinin söylediği derin fakat görüntüde aykırı sözleri yüzeysel kabul etmelerinden dolayı namaza, oruca ve hacca karşı çıkmışlardır. Normal oruca ilave olarak Muharrem ayında Kerbela olayını anmak için oruç tutulur.

Zekât konusu da muğlâktır. Bektaşilerde Ehl-i Beyt hakkı dergâha, dedelere veya ocaklara verilir. İmamiyye'de bunun adı "humus", Bektaşilikte ise "Hakullah" veya "lokma"dır. Üç kısımdır;

Kara kazan hakkı; dergâhın giderleri için verilir.
Mürşid hakkı; Mürşid ve pirlere için verilir.
Çerağ Hakkı; Darda kalan muhiblere dağıtılmak üzere verilir.

Bunlara para olabileceği gibi, hububat, eşya da verilebilir.

Yorumlar dışında İman ve İslam esaslarında en azından nazari olarak genel kabuller paylaşılır.

4- Diğer Esaslar

Dört kapı, Kırk makam tarikat yolunun talimnamesidir. Lakin son zamanlarda Şeriat kapısından geçip tarikat kapısına gelenin şeriatın hiçbir kuralına ihtiyacı yoktur anlayışı gibi İslam âleminin kabul edemeyeceği bir teamül oluşmuştur. Bu da Bektaşiliğe zarar vermekte ve dinle bağdaşmayan yaklaşımların doğmasına sebep olmaktadır.

Bektaşilere göre insan şeriat kapısında el oğludur, tarikat kapısında yol oğludur, hakikat kapısında il oğludur ve marifet kapısında "atam gök, anam yerdir" der ve benliğinden büsbütün sıyrılır. Mecazi olarak ruhi olgunluğu anlatan dört kapı kırk makam, her biri diğerinin tamamlayıcısı olarak aşama aşama yapılır ve yaşanır. Ayrıca Alevilikte İmam Cafer es-Sadık tarafından konulduğuna inanılan mutlaka uyulması gereken kurallar olarak algılanan Üç Sünnet-Yedi Farz vardır. Bir de On iki Farz vardır. Bunlar şunu ifade ediyor, sözlü gelenekle gelen kurallar insan merkezli ilerlerken özünü kaybetmeden mürşitlerin bakış açısı ve daha çok değerlendirdikleri pirlere sebebi ile farklı ağırlıkta ve sayıda kurallar demeti oluşmuştur.

ALEVİ İNANIŞINA TESİR EDEN CEREBANLAR

Alevilik merkezden ve meşru düzenden uzak olduğu için Bâtını ve Hurufi zihniyetli zümrelerin akınına uğramıştır. Ayrıca ilk oluşumunda Şamanlık ve Orta Asya'da yaşayan birçok akımında etkisinde kalmıştır. Alevi adap ve erkânında şamanlığın izlerini sıkça görürüz.

Bâtınlık; Kur'an-ı Kerim'in bir zahir (dış), bir de batın (iç) yüzü vardır. Kur'an-ı Kerim'in bilen bir kişinin zahirine uymasına gerek yok anlayışı Bâtınlığı doğurmuştur. İmam ve mehdi inancı suiistimal edilmiş ve İmamlar tanrı seviyesine yükseltilmiştir. Bu makul karşılanabilecek bir yorum değildi. İmamlar sağlıklarında Bâtınlara lanet etmişler ve onların sapkın olduklarını söylemişlerdir.

Hurufilik on dördüncü yüzyılda Fazlallah tarafından kurulmuş uydurma bir tarikattir. Temelinde Fazlallah'ı Allah olarak görmek vardır. Onlara göre dünyada üç devir vardır: Nübüvvet, İmamet ve Ulûhiyet. Nübüvvet Peygamberimiz ile tamamlanmıştır, imamet, Hz. Ali ile başlamış ve on iki imamdan on birincisi olan Hasan el- Askeri ile bitmiştir, On ikinci İmam Mehdi kaybolunca Fazl'ın zuhuru ile ulûhiyet devri başlamıştır. Sesin ve sözün aslı harftir. Fazl Arapça yerine Farsçayı kullanmıştır. Böylece Acem (İran) milliyetçiliğini başlatmıştır. Gayeleri insanı Allah'laştırmaktır. Nesimi tarafından Türkçe kullanılarak devam ettirilmiş ve bazen saraya kadar girmiştir. On altıncı yüzyıldan beri Bektaşî çatısı altına gizlenerek takibattan kurtulmaya çalışmaktadır.

ALEVİ ADAP VE ERKÂNI

Alevilerin gelenek ve görenekleri her gruba göre farklıdır. Bu gruplar: Hacı Bektaş Veli soyundan gelen mürşide bağlı Alevi-Bektaşiler, On iki İmamın soyundan geldiklerine inanan ocaklara bağlı Alevi-Bektaşiler ve Babagan koludur. Her grubun etkilendiği ve yönlendiği geçmişlerine göre tavırları da farklı.

1- Teşkilat

Hacı Bektaş'taki eve Pir Evi denir. Pir Evi dışında dört önemli dergah daha var ki bunlar; Dimetoka'da Kızıl Deli, Kerbela, Abdal Musa ve Kahire dergahlarıdır. Bu dergâhlarda teşkilat; Muhiplik, Dervişlik, Babalık, Mücerredlik ve Halifelik'tir. Ayrıca Alevi-Kızılbaşlarda teşkilat; Talib, Rehber ve Dede'dir. Dedeler Ocaklara bağlıdır. Muhasiplik, ahiret kardeşliği ile olur. Arakiye, Hırka, tennure, haydariyye, Teslim taşı, Palheng taşı, Kanberiyye, Kuşak, Bektaşî Kuşağı, cildbend, külah, kızıl börg ve Hüseyini Taç denilen birçok değişik anlam yüklenmiş emtia vardır ve bunlar törenlerde kullanılır.

2- Ayinler ve Merasimler

Cem töreni adı verilen bir toplanma yaparlar, bu ayin gruplara göre ve ihtiyaca göre belirli zaman aralıklarında toplanır. Nasip Cemi, Görgü Cemi, Abdal Musa Cemi (Kurban), Kerbela (Muharrem) Cemi, Koldan Kopan Erkânı (cemi), Dardan İndirme Erkânı ve Baş Okutma Erkânı vardır. Bu cemlerde on iki hizmet vardır. Bunlar:

Dede, Rehber (baba, Mürebbi), Gözcü, Çerağcı, Sazandar (Zakir), Ferraş (Carcı, Süpürgeci, Selman), Sakka (İbrikdar), Sofracı (Kurbancı), Pervane (Samahcı, tellal, iç Pervane, Dış Pervane, Pazvad, Pazvand), Peyik (Ayakçı, Davetçi, Okucu), İznikçi ve Bekçi'dir. Bunlar aynı zamanda posttur.

Cemlerde Hz. Muhammed ve Hz. Ali ile başlayan ve imamlarla devam eden glbanglar okunur. Ali'nin nurunu temsilen çerağ (mumda olur) yakılır ve Nur suresi okunur. Salâvat okunur, miraclama okunur, Ehl-i Beyt övülür, dvaz söylenir ve niyaz edilir.

3- Ahlaki Hayat

“Eline-Diline-Beline sahip ol” felsefesini takip ederler. Ömür boyu tabi oldukları kurallara uymak zorundadırlar. Uymazlarsa düşkünlük cezası alabilir ve toplum dışına itilebilirler. Ayrıca paylama, ihtar, ayinlere alınmama ve bir geziye gönderilme cezaları verilmektedir. Sosyal yapıyı bozmamak ve hakkı sağlamak adına bir dizi yasaklar var ve bu yasaklara uymamak kesinlikle affedilmemektedir. Kapalı bir toplum olduklarından sert kuralları vardır.

SONSÖZ

Yetersiz kaynaklarla ve i içe girmiş birçok akımla Alevi- Bektaşiliği doğru ve kesin hatlarla açıklamak bir hayli zor görünmektedir. Kapalı bir toplum olarak yaşadıkları için yalan yanlış birçok bilgi içinden hangilerinin seçileceğine onların kendi grupları dahi karar verememektedirler. Bu kitapta Hz. Ali'den itibaren Alevi-Bektaşi-Kızılbaş ve diğer adlarla anılan fakat aynı kökten beslenen gruplar incelenmiştir. Türklerin Müslüman oluşları, Anadolu'ya gelişleri, Meşru yönetim tarafından kendini koruma güdüsü ile tekileştirilmeleri, birçok farklı fraksiyonların bu çatı altına saklanarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaları, tasavvuf geleneği içinde yaşamaya ve aynı zamanda eski geleneklerini korumak ve yaşatmak için mücadele eden ve resmi inançla ters düşen şehirli olmayan toplumlar bu kitapta anlatılmıştır. Benim bu kitaptan çıkardığım bir kanaat ise Alevilerin Sünniliğin içinde bir hareket olduğudur.